

Blandinger.

Mere om Kartoffel-Sygdommen.

(En Skrivelse, dat. 11te Marts 1847, fra Landhuusholdnings-Selskabet til det Kongelige Rentekammer.)

J behagelig Skrivelse af 19de Januar sidstl. har det Kongl. Rentekammer, med Hensyn til den i de sidstafvigte to Aar ogsaa her i Landet herskende Kartoffel-Sygdom, begjert Landhuush. Selskabets Betænkning, om der ikke maatte være Grund til, ved en Priisopgave, som i bekræftende Fald ønskedes udsat fra Selskabet, at søge fremkaldt et Skrift, indeholdende en paa Erfaringsdata støttet Anviisning til Dyrkning og Afbenyttelse af de Bærter, der især maatte kunne anbefales Indlandets Jordbrugere som tjenlige Surrogater for Kartofler, hvorhos de til Concurrence indkommende Afhandlinger over dette Emne ligeledes ønskedes underkastede Bedømmelse af en af Selskabet udvalgt Comitee.

Efter herom at have indhentet Betænkninger fra adskillige indsigtsfulde Agronomer iblandt Medlemmerne af Selskabets Agerdyrknings-Commissioner, skulde man ikke undlade i ovennævnte Anledning tjenstligst at meddele Følgende som Resultatet af disse sagkyndige Mænds Yttringer.

Uagtet det Meget, som allerede er skrevet over Kartoffel-Sygdommen og dens sande Aarsager, tor det dog antages, at disse sidste neppe endnu med fuldkommen Bestemthed ere udfundne. Imidlertid turde dog

udentviol den af flere baade Botanikere og erfarne Landøkonomer udtalte, fornemmelig paa de i 1845 og 1846 herskende ualmindelige atmosfæriske Forhold støttede Mening, at Kartoffel-Sygdommen er meteorisk, afhængig af visse særegne meteorologiske eller cosmiske Forhold, have meest Sandsynlighed for sig. Befræfter denne Mening sig, da er det saare rimeligt, at Sygdommen ikke vil blive vedvarende, men atter vil opbøre eller dog ei gjentage sig i nogen foruroligende Grad, naar Aargangen paa ny medfører tilstrækkelig Væde og de andre gunstige Betingelser for denne Plan-tes Vegetation, og især naar den derhos dyrkes i et for samme velstiftet, ikke for kraftigt Jordsmøn.

En Sammenligning af Kartoffel-Produktionens Udfald i 1845 og i 1846 — saa vidt Erfaringer herom haves — synes allerede at stadfæste dette; thi Sygdommen viste sig i 1846 ingenlunde af en saa ødelæggende Character og i det Omfang som i 1845. Vel var Afgrødens Qvantitet ogsaa i 1846 meget ringe imod den sædvanlige, saa at man paa sine Steder, hvor Afgrøden pleier at være 10 til 14 Fold, maatte nøies med 1 til 4 Fold; men derimod var Qvaliteten ulige bedre, end i 1845; og selv fra Egne, hvor Sygdommen særdeles greb om sig, berettes, at den neppe noget Sted sporedes i sidste Aar i samme Stikelse som i 1845. Kartofflerne af Afgrøden i 1846 ere nemlig vel noget plettede og tildeels ikke smukke af Udseende, men de taale at opbevares paa sædvanlig Maade i Kuler i Jorden og synes tilfulde at have bevaret Spireevnen. Dette var derimod ikke Tilfældet med Afgrøden fra

1845, da man kun ved at holde Kartoflerne udsprede paa Løfter kunde bevare en ringe Deel af dem, hvorimod de ved at lægges sammen i Kuler næsten uden Undtagelse forraadnede, ligesom de, om de end ikke raadnede ganske, dog almindeligviis vare uspiselige for medelst den Affmag, Sygdommen medførte.

Den Trang, som mange Steder spores paa Kartofler især til Kreaturerne, er saaledes ingeniunde at tilskrive Kartoflernes Mislykken som en Følge alene af Sygdommen. Efter Høsten i 1845 var der ikke en saadan Mangel paa Kartofler, som i det paafølgende Aar. Men i 1846 bleve deels lagte langt færre, fordi man nærede Mistanke imod dem, deels var det Tørken, som skadede denne Plante, der fordrer megen Væde og altid mislykkes mere eller mindre i tørre Aar.

Da Sygdommen saaledes neppe hidrører fra nogen Udartning af selve Kartoffelplanten, hvis Sundhed og Livskraft formeentligen er fuldkommen bevaret, og da Kjendsgjerninger tyde paa, at den ikke er arvelig, saa vil der, under Forudsætning af, at den sædvanlige Mængde Kartofler lægges, være al Grund til at forvente, at ligesaa mange og gode Kartofler vorde producerede som tilforn under sædvanlige Veirforhold. Men der tør uheldigviis ikke for det første gjøres Regning paa en saa rigelig Kartoffel-Udsæd som tidligere, hvilket vel netop vil blive den skadeligste Følge af Sygdommen i 1845 i Forening med Misvæarten i 1846.

Selv i de 2 sidste Aar er der forresten her i Landet produceret et større Qvantum Kartofler, end

der her finder Anvendelse som Næringsmiddel for Mennesker, og der vil, selv om et betydeligt mindre Quantum skulde blive lagt til Foraaret, end ellers, sikkerlig ikke blive følelig Mangel paa dem til denne Brug.

Hvad Kartoflernes Dyrkning som Fodervært angaaer, da er den langt fra af den Udstrækning og Betydning, at den, selv om Frygten for Sygdommens videre Bedbliven yderligere skulde indskrænke den, vil være et Livsspørgsmaal for ret mange Bedrifter. Hvor hele Aølsplanen og Besætningsvæsenet fornemmelig maatte støtte sig til Rodfrugtavlens, hvad der dog her horer til de sjeldne Undtagelser, vilde man i Rotabaga eller Turnips, den høistammede Grønkaal, Gulerødder, Svinebonner &c. have en god Hjælp til Erstatning; hine Rodfrugter navnlig ere i nogle Egne af Frederiksberg Amt for flere Aar siden endog blevne foreskudne for Kartoflerne til Fodring.

Tildeels formedelst Vanskelighederne ved at faae Kartoflerne optagne, er det paa de fleste Steder i Landet, saavidt vides, kun i enkelte Aølsbrug, hvor $\frac{1}{10}$ af det dyrkede Areal benyttes til Kartofler, som derimod i de allerfleste og navnlig i de større Aølsbrug neppe indtage mere end $\frac{1}{10}$.

I de sildigere Aar tiltog vel Kartoffelavlens noget i Nærheden af de større Brænderier, men skulde end en Formindskelse i Brændeviinsproductionen vise sig som en Følge af den ringere Kartoffelafgrøde, da vilde saadant i alt Fald være mindre at beklage.

Saalænge man endnu ikke veed sig fuldkomment betrygget imod Kartoflernes Misvært, vil det iøvrigt

neppe kunne betragtes som et land- eller statsøkonomisk Tab, naar det til Kartofler bestemte Areal anvendes efter sin Bessaffenhed til andre Sædearter eller Foderværter. Saaledes er der efter det Udbytte, Kartoflerne gave i det sidste Aar, produceret paa et givet Areal et mindre Quantum Næringsmidler for Mennesker og Kreaturer, end der ved en anden Anvendelse af Jorden i Forhold til den øvrige Høst havde været muligt.

En Følge af, at der til Foraaret sandsynligviis vil blive lagt færre Kartofler, vil det være, at der bliver et større Quantum til Forbrug som Menneskeføde; thi Mangel paa dem er der egentlig ikke, i det mindste ikke i flere Egne, hvorfra Meddelelser haves; til Kreaturføde har det ikke kunnet svare Regning at anvende dem formedelst deres høie Priis.

Imidlertid er det unægteligt, at de sidste Aars Banheld med Kartoflerne have vaakt velgrundede Klager og Belymringer, og Tanken maatte derfor ganske naturligt henvende sig paa det Ønskelige i, at udfinde og benytte tjenlige Surrogater, der kunde gjøre Savnet af et saa vigtigt Næringsmiddel mindre føleligt. Men her moder den saa godt som eenstemmige Erklæring fra alle Sagkyndige, at Kartoflerne, i det mindste her tillands, ikke fuldkomment lade sig erstatte ved nogen somhelst anden hidtil i Europa bekjendt Plante i og for sig. Skulde altsaa et Priisstrift som det ovenomhandlede være fuldstændigt og paalideligt, og frembyde et nogenlunde tilfredsstillende Udbytte for de mere oplyste og erfarne Landmænd, der stræbe at følge Tidens

Fremfærdigt, da maatte i Skriftet omhandles alle de Sædearter, Rodfrugter og Foderværter, som her yde lønnende Afgrøder; thi høves ikke Kartofler, maae de nødvendigviis erstattes ved en eller flere af de andre Planter, som her ere eller kunne være Gjenstand for Dyrkning. Skriftet maatte derhos indeholde Resultatet af anstillede landoekonomiske Forsøg over de for dem tjenlige Jordarter og Localiteter, af kemiske og andre Undersøgelser over deres relative Næringsværdi og af Erfaringer over deres fordeelsagtigste Anvendelse til de flere Dier, hvori Kartoflerne med Fordeel kunne benyttes. Men endda vilde Litteraturen derved kun forøges med nok et Skrift, der ligesaa lidet vilde opfylde Hensigten som de mangfoldige andre, der især i Udlandet ere udgaaede fra Pressen og som vist ikke have bidraget det Mindste til at forhindre Trangen. Baade selve Udarbejdelsen og en fyldestgørende Bedømmelse af et saadant Skrift vilde desuden, naar det skulde støtte sig paa usforkastelige Data og saaledes have videnskabeligt og praktisk Værd, kræve meget lang Tid.

Et forfattet populært Skrift, som kun indskrænkede sig til for Lægmænd at omhandle de almindeligen kjendte Værter, hvilke det var værd at lægge Bind paa i Mangel af Kartofler, kunde vel hurtigere og lettere skaffes tilveie, men vilde uden tvivl snarere kunne ventes tilfredsstillende besørget ved en directe speciel Opfordring til en erfendt dygtig og erfaren Landoekonom, end ved en Pris-Udsættelse. Ogsaa et saadant mindre Skrift turde imidlertid formeentligen være temmelig

overflødigt paa en Tid, da alle Landmænds Opmærksomhed er spændt paa denne Sag og da Enhver, der troer at have udfundet Noget, som paa en eller anden Maade kunde tjene til at afværge Mangelen, iler med at bringe sine Ideer eller Forsøg til Andres Kundskab.

At Kartoflerne have vundet saa velfortjent Anbefaling og en saa udbredt Dyrkning, skyldes netop deres fortrinlige Bærd til fleersidig Anvendelse. Desuagtet ere de, i hvor længe de end bleve anpriste, ingenlunde endnu dyrkede i det Omfang, som deres rige Næringsøvrne, under sædvanlige Forhold, kunde give dem Udkomst til. Allerede heraf ledes man til den Forvisning, at, selv om Nogen formaaede — hvad ikke er rimeligt — at paavise en Plante, som i enhver Henseende erstattede Kartofflen, vilde der hengaae et 10 Gange saa stort Naremaal for at faae de givne Raad og Anviisninger til at vinde Indgang og Anvendelse hos den større Mængde som Kartoffeldyrkningen tor formodes at behøve for at vende tilbage til sit forrige Standpunkt under Naturens fortsatte vante Gang, der sandsynligviis ogsaa i dette Tilfælde, ligesom saa ofte tilforn, veldædigen vil understøtte Landoekonomiens Bestræbelser for at forvinde det lidte Tab.

Ifølge samtlige Sagens Omstændigheder paa det nærværende Standpunkt synes den omhandlede Gjenstand saaledes ikke at være noget ret passende Stof for en Priisopgave, hvilken derfor sandsynligviis ikkun vilde fremkalde et og andet utilfredsstillende Forsøg, ligt det i det franste Sprog udkomne Skrift af Professor Dr. George (Brüssel 1846) over de Vinter-

Næringsmidler, der kunne tjene til Brug istedetfor Kartofler. Dette Skrift, som skal være udgivet efter udtrykkelig Opfordring af det Belgiske Indenrigs-Ministerium, indeholder kun en overfladist Fremstilling af mange Planter, der blot uegentligen kunne kaldes Surrogater for Kartofler og hvis Dyrkning isorveien er almindeligen bekendt.

Paa Grund af alt Foranførte kan Landhuusholdnings-Selskabet ikke tilraade at udsætte den foreslaaede Priisopgave.

Forsaaendts der, efter hvad iøvrigt yttres i ovennævnte Skrivelse, skulde blive Spørgsmaal om at bidrage til Afhjælpning af Diebliffets Trang iblandt den fattige Klasse, da vil det Kongl. Rentekammer selv være i Besiddelse af eller sikkrest kunne tilveiebringe paalidelige Oplysninger, ledende til at afgjøre, hvorvidt nogen Foranstaltning i saadan Retning fra det Offentliges Side, f. Ex. ved Opkjøb og Magazinerung itide, maatte være nødvendig. Kun skulde man i den Henseende tillade sig at bemærke, at de mørke Skildringer af Nøden i nogle andre Stater maaskee have hos Udførelse fremkaldt en overdreven Frygt for, at vi befandt os under lignende sorgelige Vilkaar, Noget, som ingenlunde kan indrømmes. Men om end isærdeleshed den arbejdende Almueklasse paa Landet, tildeels formedelst Agerdyrernes tiltagende Velstand, — der netop er en Folge af Nutidens Conjunctioner, — finder god Leilighed til Erhverv, og om end de egentlig Nødlidende for en Deel hjælpes baade ved godbædige og tvungne

Bidrag, medfører dog vistnok den herskende Dyrtd, fremkaldt især ved Udlandets Begjer efter vore Producter, et soleligt Tryk for Mangfoldige, og Nogles Onse om, at Forholdsregler, sigtende til at afværge en befrygtet Mangel paa Livets første Fornødenheder, maatte vorde trufne, turde maaskee hist og her ikke være ganske ubesøiet.

Imidlertid indskrænker man sig til at henstille til Collegiets nærmere Overveielse, hvorvidt der maatte være Anledning til at foretage noget officielt Skridt i saadan Retning, i det man kun tilføier, at der navnlig er blevet foreslaaet: igjennem Overøvrighederne, Amtsraaderne eller Sogneforstanderskaberne at henvende en Opfordring til Landeiendomsbesidderne, især de større, om at tilbageholde det til Indlandets egen Befolkning nødvendige Brødkorn.

Nogle Forsigtighedsregler ved Kartoffel- dyrking,

anbefalede af James Cannichael i Skotland.

(Af Journal of Agriculture.)

Raderne gøres ikke mindre end 3 Fod fra hverandre, gjødes vel og dækkes ligesaa hurtig som Kartofflerne kunne lægges. Er Jorden meget løs, bør en tung Tromle derefter gaae hen over Raderne for at sammentrykke Jorden og bevare Fugtigheden i Gjødningen. Naar Planterne ere komne saavidt, at de kunne hyppes, maa man ikke lade Ploven ståre for stærkt ind paa Siderne af Raderne, der altid hellere maae

forblive runde end skarpe i Toppen; jo mindre Jorden røres, efterat Kartoflerne have faaet Blade, desto bedre er det, saa at man maa sørge for at hyppe saa tidlig som muligt, eller i korte Mellemrum, hvis Raderne skulde være saa brede, at de ufskadt tillade denne Fremgangsmaade endnu en Gang. Varm, ufuldkommen forraadnet Gjødning maa ikke bruges. Tvivler man om Kartoflernes Sundhed, bør Læggekartoflerne ikke overføres, men lægges hele; Knolde af Middelsørrelse ville være bedst tjenlige. Rummet mellem hver heel Kartoffel kan da gøres desto større, 9 til 12 Tommer langs med hver Rad.

Det er nyttigt, at afplukke Kartoffelblomsten før Veblerne ere dannede. Beføstningen er ubetydelig og Arbeidet kan udføres af Fruentimmer eller Børn, om Sommer-Aftener, som Tidsfordriv. Knoldenes Vært vil derved tiltage meget betydelig, som det kan bevidnes af Enhver, der forsøger det for et enkelt Aar over det hele eller et enkelt Stykke af Kartoflerne. Ved ubetænksomt — under Hyppningen — at ødelægge en stor Deel af Rodens Fibrer, og paa samme Tid at lade Roden endvidere svæffes ved at modne Stammens Blomster til Frø eller Vebler, er det klart, at Kartoffelafgrøden nødvendigens maa formindskes under det, den ellers vilde blive.

Heste-Kastanier som Foder for Faar.

(Af samme Journal.)

Da jeg i Efteraaret 1837 var i Genua, siger en reisende Engländer, bemærkede jeg, at Alle omhyggeligens samlede Frugten af Heste-Kastanietræet, og man sagde mig, at Slagtere og Landmænd købte den villig for en vis Priis pr. Bushel. Jeg spurgte min Slagter, der selv havde en Avlsgaard med vidløftigt Græsland, hvad Hensigten dermed var, og han fortalte mig, at den gaves især til Faar, som skulde fedes. Kastanierne blive vel knuste, omtrent paa samme Maade som Ubler før deraf laves Most. I Schweiz knuses eller stæres de i en Maskine, og omtrent 2 Pund gives ethvert Faar Morgen og Aften. Faar æde dem med Begjærlighed, men de maae have dem portionsviis, da alt for meget ikke vil være dem tjenligt, eftersom Kastanierne ere af en opbedende Natur. Slagteren sagde mig, at de gave Kjødet en fortrinlig Smag — og det genuesske Bedesjød er bekjendt for at være ligesaa udmærket som noget i England eller Wales. (Man veed nu, at Hestekastanier ædes af Faar, uden at knuses.)
